

# TANZİMAT DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

Tanzimat I. Dönem Özellikleri	Tanzimat II. Dönem Özellikleri
Bu döneme “Şinasi-Ziya Paşa-Namık Kemal” okulu da denmiştir.	Bu döneme “Ekrem-Hamit-Sezai” okulu da denmiştir.
Toplum için sanat anlayışı benimsenmiş, edebiyat halkın eğitilmesinde bir araç olarak görülmüştür.	Sanat için sanat anlayışı benimsenmiş, politik ve sosyal söylemlere yer verilmemiştir.
Divan edebiyatı eleştirilse de onun etkisinde kalınmış, divan şiirinin şekil özelliklerinden yararlanılmaya devam edilmiştir.	Divan edebiyatı şekil özellikleri kullanılmaya devam edilmiştir.
Divan edebiyatındaki parça güzelliği yerine bütün güzelliğine (konu bütünlüğüne) önem verilmiş ve ilk kez şiirlerde konuya uygun başlık kullanılmıştır.	Divan şiiri nazım biçimlerinden yavaş yavaş uzaklaşmaya çalışılmış, şiirde bazı biçimsel yeniliklere başvurulmuş ve Batı’dan alınan nazım biçimleri ilk kez denenmiştir.
Dilde sadeleşme savunulmuş ancak bunda başarılı olunamamıştır.	Dilde sadeleşme fikri bir kenara bırakılmış, birinci döneme göre daha ağır bir dil kullanılmıştır.
Vatan, millet, adalet, devlet, hak, özgürlük, eşitlik gibi temalar ilk kez işlenmiş, edebiyat bu kavramların halka benimsetilmesi için araç olarak görülmüştür.	Bireysel ve metafizik temalar işlenerek şiirin konusu genişletilmiştir. Recaizade’nin “Güzel olan her şey şiirin konusu olabilir.” Görüşü etkili olmuştur.
Fransız edebiyatı örnek alınmış, klasisizm ve romantizmin etkisinde kalınmıştır.	Hikâye ve romanda realizm ve natüralizm ağır basar. Şiirde romantizm etkili olmuştur.
Tiyatro halkı eğitmek için bir okul olarak düşünülmüştür, sahne dili ve tekniği açısından başarılıdır.	Tiyatro ikinci planda kalmış, oynanmak için değil okunmak için yazılmıştır.
Gazete ile halkın okuma alışkanlığını yükseltme amacı güdülmüştür.	Gazetenin etkisi azalmış, halka yönelik işlevini yitirmiştir.
Romanda - halkı aydınlatma amacı olduğu için- zaman zaman romanın akışını keserek okuyucuya bilgi vermiş ve eserlerde kişiliklerini gizlememişlerdir.	Romanın akışı kesilerek okuyucuya bilgi verilmesi azalmış, sanatçılar eserlerinde kişiliklerini gizlemişlerdir.

# TANZİMAT EDEBİYATI BİRİNCİ DÖNEM SANATÇILARI

## İBRAHİM ŞİNASI (1826 – 1871)

- I. topluluğun öncüsüdür.
- Dilde sadeleşme hareketine öncülük etmiştir.
- Edebiyatımızda noktalama işaretini ilk kez kullanmıştır.
- Kasidelerinde içerik ve şekil bakımından yenilikler görülür.
- Eserlerinde parça güzelliği yerine bütün güzelliğine önem vermiştir.
- La Fontaine'in fabllarını manzum olarak çevirmiştir.
- Durub-ı Emsal-i Osmaniye adlı eseriyle atasözlerini bilimsel bir anlayışla derlemiştir.
- İlk tiyatro eserimiz olan Şair Evlenmesi'ni yazmıştır. Şair Evlenmesi, görücü usulü ile evliliğin yanlışlığını konu edinir.
- İlk özel gazete Tercüman-ı Ahval'i Ağâh Efendi'yle birlikte çıkarmıştır.
- İlk makale olan Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi'ni yazmıştır.
- Tasvir-i Efkâr gazetesini çıkarmıştır.
- Batı'dan yaptığı şiir çevirilerini Tercüme-i Manzume'de toplamıştır.

### Eserleri

- **Tiyatro:** Şair Evlenmesi
- **Şiir:** Müntehabat-ı Eş'ar
- **Derleme:** Durub-ı Emsal-i Osmaniye
- **Sözlük:** Kamus-ı Osmanî (tamamlayamamıştır)
- **Çeviri:** Tercüme-i Manzume

## ZİYA PAŞA (1829 – 1880)

- Şiirleri divan edebiyatı tarzındadır.
- Şiir ve İnşa adlı makalesinde halk edebiyatını; "Harabat" adlı antoloji ile divan edebiyatını övmüş, bu yüzden Namık Kemal tarafından eleştirilmiştir.
- Hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri de vardır. Genellikle aruzu kullanmıştır.
- Bağdatlı Ruhi'ye nazire olarak yazdığı Terkiib-i Bent'i önemlidir.
- Şiirleriyle toplumdaki olumsuzlukları eleştirmiş ve felsefî konuları ele almıştır.
- Toplumsal şiirlerinde hak, hürriyet, adalet, medeniyet, ahlak gibi kavramları işlemiştir.
- Namık Kemal'le birlikte yurt dışında çıkarılan ilk gazete olan "Hürriyet"i yayımlamıştır.
- Romantizm akımından etkilenmiştir.

### Eserleri:

- **Şiir:** Eş'ar-ı Ziya
- **Antoloji:** Harabat (Antoloji, III cilt)
- **Tercüme:** Rüya'nın Encamı, Endülüs Tarihi, Engizisyon Tarihi, Emil, Tartüffe...
- **Hiciv:** Zafername (Nazım-nesir karışık)
- **Makale:** Şiir ve İnşa
- **Mektup:** Veraset Mektupları
- **Anı:** Defter-i Amal

## NAMIK KEMAL (1840 – 1888)

- “Vatan şairi”dir.
- Şiir, eleştiri, biyografi, roman, tarih, makale gibi farklı türlerde eserler vermiştir.
- “Toplum için sanat” anlayışındadır.
- Eserlerinde vatan, hürriyet, özgürlük, eşitlik gibi konuları işlemiştir.
- Edebiyatçı kimliği kadar fikir adamı kimliği de önemlidir.
- Dilin sadeleşmesi taraftarıdır.
- Şiirlerini, heyecanlı bir söylevci edasıyla yazmıştır.
- Hece ile şiirler de yazmıştır; ama genellikle aruzu kullanmıştır.
- Şiirlerinde hem konu hem de biçim bakımından yenilikler görülür.
- Ziya Paşa’nın eski edebiyatı övdüğü “Harabat” adlı antolojisini eleştirmek amacıyla yazdığı “Tahrib-i Harabat”la ilk eleştiri kitabı örneğini vermiştir.
- Namık Kemal, tiyatrolarında aşk dramaları, vatanseverlik, fedakârlık, ahlak gibi konuları işlemiştir.
- “Vatan Makalesi” adlı önemli bir yazısı vardır.
- Tasvir-i Efkâr gazetesini Şinasi’den devralmıştır.
- Ziya Paşa ile birlikte Londra’da Hürriyet gazetesini çıkarmıştır.
- Mektupları vardır. Magosa’da yazdığı mektuplar Batılı anlamda anı türünün ilk örneği sayılmaktadır.
- Romantizmden etkilenmiştir.

### Eserleri:

- **Roman:** İntibah, Cezmi
- **Tiyatro:** Vatan yahut Silistre, Gülnihal, Kara Bela, Akif Bey, Celalettin Harzemşah, Zavallı Çocuk
- **Eleştiri:** Tahrib-i Harabat, Takib-i Harabat (iki eser de Ziya Paşanın Harabat’ına karşı yazılmıştır.), İrfan Paşa’ya Mektup, Renan Müdafaaanamesi
- **Tarih:** Devr-i İstila, Kanije, Silistre Muhasarası, Osmanlı Tarihi, Büyük İslam Tarihi
- **Biyografi:** Evrak-ı Perişan (Fatih, Yavuz Sultan ve Selahattin Eyyubi’yi anlatır.)
- **Anı:** Magosa Mektupları

## AHMET MİTHAT EFENDİ (1844 – 1912)

- Eserlerini “halk için roman anlayışıyla” yazmıştır.
- Döneminin en çok eser veren yazarıdır.
- “Yazı makinesi” olarak nitelenen yazar, roman, hikâye ve tiyatro gibi birçok türde eser vermiştir.
- Romanlarında halkı bilgilendirmek için akışı keserek ansiklopedik bilgiler vermiştir.
- Tercüman-ı Hakikat gazetesini çıkarmıştır.
- Teknik ve üslup bakımından zayıf eserler vermiştir.
- Dili sade ve anlaşılırdır.
- Hayatını kalemiyle kazanan ilk yazarımızdır.
- Servet-i Fünun aleyhine “Dekadanlar” adlı bir yazı yazmıştır. Bu yazıyla Servet-i Fünuncu gençleri anlaşılmaz şiirler yazmakla eleştirmiştir.
- Felatun Beyle Rakım Efendi romanında yanlış batılılaşmayı eleştirmiştir. Bu romandaki Felatun Bey “Batı”yı, Rakım Efendi “Doğu”yu temsil eder.
- Romantizmden etkilenmiştir.

### Eserleri:

- **Hikâye:** Kıssadan Hisse, Letaif-i Rivayat (25 cilt)
- **Roman:** Yeniçeriler, Hasan Mellah, Hüseyin Fellah, Felatun Beyle Rakım Efendi, Süleyman Musli, Henüz On Yedi Yaşında, Esrar-ı Cinayat, Durdane Hanım, Dünyaya İkinci Geliş, Jön Türk, Paris'te Bir Türk...
- **Tiyatro:** Eyvah, Çerkez Özdenler, Çengi
- **Gezi:** Avrupa'da Bir Cevelan
- **Biyografi:** Beşir Fuat

### AHMET VEFİK PAŞA (1823 – 1891)

- Devlet adamı ve yazardır.
- Moliere'den yaptığı çeviri ve adaptasyonlarla tanınmıştır.
- Milliyetçilik ve Türkçülük akımlarının ilk temsilcilerindendir.
- Tiyatro tarihimizde özel bir yeri vardır, Türk tiyatrosunun kurucusu sayılmaktadır.
- Lehçe-i Osmanî adlı, Anadolu Türkçesine ait ilk sözlüğü hazırlamıştır.
- Klasisizmden etkilenmiştir.

### Eserleri:

- **Moliere'den Tiyatro Çeviri ve Uyarlama:** İnfal-i Aşk, Zor Nikah, Zoraki Tabip, Tabib-i Aşk, Meraki, Azarya, Yorgaki Dandini, Savruk, Kocalar Mektebi, Kadınlar Mektebi
- **Sözlük:** Lehçe-i Osmanî
- **Tarih:** Şecere-i Türk Çevirisi (Ebulgazi Bahadır Han'ın bu önemli eserini Türkiye Türkçesi'ne çevirmiştir.)

### ŞEMSETTİN SAMİ (1850 – 1904)

- İlk yerli roman olan Taaşuk-ı Talat ve Fitnat'ı yazmıştır.
- Diğer önemli eserleri Kamus-ı Türkî, Kamus-ı Alam ve Orhun Kitabeleri Çevirisi'dir.

### ALİ SUAVİ (1839 – 1878)

- Muhbir gazetesindeki yazılarında sade bir dil kullanarak Tanzimat dönemindeki dilde Türkçülük hareketine öncülük etmiştir.
- Milliyetçilik düşüncesinin kökleşmesine çalışmıştır.
- "Hive Hanlığı" adlı eserinde milliyetçi yönü öne çıkar.
- "Kamusü'l-Ulum ve'l-Maarif" (Bilim ve Kültür Sözlüğü) adlı bir ansiklopedisi de vardır.

### DİREKTÖR ALİ BEY (1844 – 1899)

- Tiyatro alanındaki çalışmalarıyla ve özellikle **Ayyar Hamza** adlı uyarlamasıyla tanınır.
- Diğer önemli eserleri: Kokona Yatıyor (tiyatro), Seyahat Jurnalı (Batılı anlamda ilk günlüktür.)

# TANZİMAT EDEBİYATI İKİNCİ DÖNEM SANATÇILARI

## RECAİZADE MAHMUT EKREM (1847 – 1914)

- “Üstat” olarak bilinir.
- II. Topluluğun önder nitelikli üyesidir.
- Şiir, hikâye, roman, tiyatro, eleştiri türlerinde eserler vermiştir.
- “Her güzel şey şiirin konusu olabilir.” görüşüyle Türk şiirinin konusunu genişletmiştir.
- “Sanat sanat içindir.” anlayışına bağlıdır.
- İlk realist roman olan Araba Sevdası’nda “Bihruz Bey” karakterinden hareketle yanlış Batılılaşmayı eleştirmiştir.
- Muallim Naci’yle eski-yeni edebiyat tartışmalarına girmiş; yeni edebiyatı ve “kulak için kafîye” anlayışını savunmuştur.
- Tartışmalar sırasında etrafında toplanan gençler üzerinde etkili olan yazar, Servet-i Fünun’un hazırlayıcısı olmuştur.
- Şiirlerinde romantiktir.
- Romanlarında realizmin etkisindedir.
- Talim-i Edebiyat adlı edebiyat bilgilerini içeren bir ders kitabı yazmıştır.

### Eserleri:

- **Şiir:** Nağme-i Seher, Yadigar-ı Şebab, Pejmürde, Nijad Ekrem (Ölen oğlu için yazmıştır), Zemzeme (III Cilt)
- **Tiyatro:** Afife Anjelik, Vuslat yahut Süreksiz Sevinç, Çok Bilen Çok Yanılır, Atala
- **Roman:** Araba Sevdası (ilk realist romandır.)
- **Hikâye:** Şemsa, Muhsin Bey
- **Eleştiri:** Takdir-i Elhan (Muallim Naci ile kavgaları, kafîye konusu)

## ABDÜLHAK HAMİT (TARHAN) (1852 – 1937)

- Şair-i Azam olarak tanınmıştır.
- Tanzimat I. dönemiyle başlayan yenileşme hareketindeki asıl başarıyı şiirleriyle sağlamıştır.
- Ölümü ve metafizik konuları ele alan felsefi şiirler yazmıştır.
- Aşk, doğa, vatan sevgisi de işlediği konulardandır.
- Sanat için sanat, anlayışındadır.
- Aruzun yanında heceyi de kullanmıştır.
- Şiirlerinde tezata yer vermiştir.
- Şiirlerinde şaşırtmacadan da yararlanmıştır.
- İlk pastoral şiirimiz olan Sahra’yı yazmıştır.
- Süslü ve sanatlı bir dili vardır; dil kurallarını fazla zorlamıştır.
- Romantizmin etkisindedir.
- Tiyatro eserleri sahne tekniğine uygun değildir, okunmak için yazılmıştır.
- Hece veya aruzu kullanarak manzum olarak kaleme aldığı tiyatroları vardır. Bazıları mensur olarak kaleme alınmıştır.
- Tiyatrolarında tarihsel ve hayali konuları işlemiştir.

### Eserleri

- **Şiir:** Sahra, Divaneliklerim yahut Belde, Makber, Ölü, Bunlar Odur, Hacle, Baladan Bir Ses...
- **Tiyatro:** Macera-yı Aşk, Sabr-ü Sebat, İçli Kız, Duhter-i Hindu, Nesteren, Eşber, Tezer, Finten, İbn-i Musa, İlhan, Turhan yahut Endülüs'ün Fethi

### **SAMİ PAŞAZADE SEZÂİ (1860 – 1936)**

- Tanzimat edebiyatının realist yazarlarından.
- İngiliz ve Fransız Edebiyatını iyi tanıyan bir yazardır.
- Esir kız Dilber'in maceralarını anlattığı "Sergüzeşt" romanıyla tanınır; bu romanda kölelik düzenini eleştirmiştir.
- Sergüzeşt (macera anlamına gelmektedir), romantizmden realizme geçiş özellikleri taşır.
- Toplumsal sorunları işlemiştir.
- Dönemine göre sade bir dil kullanmıştır.
- Gerçekçi yazarlardandır.

#### **Eserleri:**

- **Roman:** Sergüzeşt
- **Hikâye:** Küçük Şeyler (Batılı anlamda ilk öyküler.)
- **Gezi-sohbet:** Rumuzü'l-Edep
- **Tiyatro:** Şir

### **MUALLİM NACİ (1850 – 1893)**

- Tanzimat edebiyatında divan edebiyatı alışkanlıklarını savunan ve sürdüren bir yazardır.
- "Kafiye, göz içindir." anlayışını savunmuş ve Recaizade Mahmut Ekrem'le tartışmıştır.
- Sade bir dille ve hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri de vardır.

#### **Eserleri:**

- **Şiir:** Ateşpare, Fûruzan, Şerare
- **Eleştiri:** Muallim, Demdeme
- **Anı:** Ömer'in Çocukluğu
- **Sözlük:** İstilahat-ı Edebiye, Lûgat-i Naci

### **NABİZADE NAZİM (1862 – 1893)**

- Realist, natüralist özellikler taşıyan bir yazardır.
- İlk köy romanı olan **Karabibik'i** (1890) yazmıştır.
- **Zehra** adlı realist-natüralist romanı edebiyatımızda ilk psikolojik roman denemesi ve ilk tezli romandır.